

ŠOLSKI PRIJATEL.

Izhaja vsak torek na pol poli in velja na leto 2 fl. 12 kr. po pošti, 2 fl. brez pošte.

Číslo 15.

V torek 6. aprila 1852.

I. tečaj.

Ljudska šola.

Od učnega načina (Lehrform, Lehrmethode).

Alj je dobro in potrebno, se pogovornega načina poslužiti?

Ja! dobro in potrebno je; zakaj pogovorni (dialogiški) način je jako imeniten in važen za ljudsko šolo: Pogovorni način močno pomaga:

- a) da se dušne sile in sposobnosti učencov hitrej probudijo in razvijejo;
- b) da so učenci u šoli bolj pri pokoju, bolj pazljivi in sbrani;
- c) da se učitelj lažje prepriča, kaj in kako učenci znajo, in da tako vè, kje začeti in kako dalej postopati;
- d) da učitelj lahko in gotovo zve, alj in kako so učenci njegov nauk zastopili in zapopadli, alj je treba se pri kakem predmetu še dalej muditi, ga bolj razjasniti in dokazati, ter sledniè to, kar so morebiti učenci narobe in krivo zastopili, popraviti in poravnati;
- e) da učitelj to, kar je bil učil, lahko in kratkočasno ponavlja in opetuje, ter svojim učencom bolje u glavo utisne.

Koristno in potrebno je taj, se pri-podučevanju pogovornega načina poslužiti. Pogovorni način je pa dvojni; zato se praša:

Kdaj je razloživo - pogovorni (katehetiški) način na svojem mestu?

Katehetiški način je na svojem mestu:

- a) kedar hoče učitelj kaj tacega še bolj razjasniti, kar je učencom že znano;
- b) kedar hoče on kako resnico alj kak stavek prednesti in razlagati, ki u šolskej knjigi stoji, ktero učenci u rokah imajo;

- c) kedar hoče učitelj svoj nauk ponavljati in se prepričati, alj so učenci prednešeno zapopadli.

Sicer se pa učitelj katehetskoga načina le pri tacih učencih poslužiti sme in zamore, katerih duševne moči so že malobolje razvite.

Kdaj je složivno - pogovorni (sokratiški) način na pravem mestu?

Sokratiški način je na svojem mestu:

- a) kedar je učitelju bolj na voljo dano, kaj in po katerem redu hoče učiti;
- b) kedar se kak pojem in kaka resnica le samo složivno dobro razjasniti da, kar se posebno lahko pri slabejših učencih zgodi.

Sokratiški način se otroškej naravi posebno lepo prileže, — jih posebno mika in jim veliko veselja in kratkočasa naredi, zraven pa njih moči in sile posebno probuja, napenja in izobrazí; tudi naš zveličar Jezus Kristus se je tega načina večkrat poslužil in ga tako posvetil.

Zatega voljo more in tudi ima učitelj nove pojme in učne pravilce svojim učencom sokratiško učiti in razjasnovati. Pri tej važnej reči je pa treba:

- a) da učitelj to, kar hoče učiti in razjasniti, terdno in zvesto pred očmi ima;
- b) da vselej začne pri kakej reči, ki je učencom že prej znana;
- c) da tako poprašuje, in odgovore učenecov tako obrača in suče, da svojemu cilu in koncu čelaj bližej stopa in svoj naučni predmet čelaj bolj razvija; in slednič
- d) da jim pove, kako imajo to, kar so se ravno naučili, imenovati alj pod katerimi besedami si u glavo utisnuli.

Naj pa učitelj po pogovornem načinu uči razloživno alj složivno, povsod je največ na tem ležeče, kako zna popraševati in odgovore obračati. — Zato bomo od tega prihodnič kej več povedali.

Da pa čast. gospodi vidijo, kako je modrijan Sokrates po pogovornem načinu učil, naj nek pogovor tukaj stoji:

Sokrates: Povej mi Euthydemos! kaj se po tvojih mislih zde, da je pobožnost?

Euthydemos: Tako mi sunca! meni se zde biti najlepša lastnost kakega človeka.

Sokr. Pa — alj mi tudi veš povedati, kateri človek se pravi, da je pobožen?

Euth. Mislim, da tisti, ki bogove časti.

Sokr. Alj pa smemo bogove častiti, kako in na katero vižo si hočemo?

Euth. Nak, — to pa ne! Saj imamo postave, ktere odločijo, kako imamo bogove častiti.

Sokr. Kdo taj te postave vè in pozna, bi morde tudi vedel in znal, bogove prav in postavno častiti?

Euth. Ja, — tako se mi zdè.

Sokr. Ako pa vè in zna, bogove prav in postavno častiti, jih bode vendar prav in postavno častil?

Euth. Ja, — gotovo bode to storil.

Sokr. Alj bi morebiti kdo imel bogove drugače častiti, kakor misli in spozna, da jih mora častiti?

Euth. Mislim, da ne!

Sokr. Kdo taj zna in vè, kako se imajo bogovi postavno častiti, jih bode tudi zares postavno častil?

Euth. To se vè!

Sokr. Alj jih pa tisti, kateri bogove postavno časti, tudi tako časti, kakor bi imel, kakor je prav?

Euth. Ne drugače!

Sokr. In kdor pa bogove tako časti, kakor bi imel, alj ne pravimo od tega, da je pobožen?

Euth. Ja, — tako mu pravimo!

Sokr. Pobožen je toraj tisti, ki vè, kako se imajo bogovi postavno častiti, in jih tudi tako časti.

Euth. Ja; taka je! —

Pravi ljudski učitelj.

Dr. Hergang od slavnega učitelja na Nemškem, od gosp. Overberga, tole pripoveduje: „Overberg si je prizadeval,

najpervo in najbolje to u človeku zbuditi in omikati, kar človeka od drugih stvari razloči, kar stori, da je človek še le prav človek, to je: duha. Človeški duh je pa božja podoba in ima nekaj od božje narave. Zato ga tudi mora zbuditi, omikati in rediti le samo to, kar je božje. Zategavoljo je mu bil keršanski nauk pri celem podučevanju šolske mladine najimenitnejša — prva in slednja reč. Od tod je prišlo, da je luč višjega in boljšega spoznajna, ki je u sercu ljubeznjivega učitelja se svetila, tudi u mladih dušicah njegovih učencov tleti in goreti začela, — od tod je prišlo, da je on, kakor je veliko učenih gospodov ednoglasno spoznalo in terdilo, svoje učence tudi brati, pisati, rajtati in meriti toliko budivno in mikavno učil in duha učencov tako močno povzdigoval.“

Kamo sreče, ko bi vsi naši učitelji bili, kakoršen je slovit Overberg bil! Ravno te Overberg je za učitelje vsih krajev in vsih časov podobo pravega in keršanskega učitelja ljudskih šol lepo izobrazil. „Šolski prijatelj“ to podobo sem postavi, da si jo naj vsi ljubi naši učitelji globoko u serce utisnejo!

Overberg govori takole: *)

Učitelj sem; to je:

Bog me je u to poklical; gosposka me je u to postavila, občina me za to redi; s prisego sem se zavezal, resnico učiti, k pravej modrosti in bogaboječnosti napeljevati — ne samo enega, dveh alj treh otrok, — temuč celo šolo. Naj ravno eni šoli odrastejo in iz nje ostanejo, vedno zopet novaki dohajajo: kolikor več pa učencov, toliko težji bode za me odgovor!

Učitelj sem; to je:

Bi imel namestnik biti vsih staršev, ki mi otroke u šolo pošiljajo; bi imel duhovni oče biti vsih otrok, ki se mi izročijo; bi imel staršem pri otroškej reji pod ramo seči in po moči to nadomestiti, kar oni — naj bode po dolžnem alj nedolžnem — pri podučevanju in odreji svojih otrok zanemarajo... Kakšno očetovsko serce, kakšno očetovsko skerb moram jaz taj imeti!

*) Glej Dr. Fr. W. Schütze Seminarnoth und ihre Abhülfe, str. 44.

Učitelj sem; to je:

Meni je izročeno občinsko seminišče, iz kterega ona svoje nove ljudi dobivlja; vsi ljudi tudi iz mojih rok in od mojega truda veliko lepega in dobrega pričakujejo: starši pokornih otrok; gospodarji in gospodinje zvestih hlapcov in dékel; duhoven umnih in podučljivih poslušavcov; gosposka pokornih in pridnih podložnih; srenja dobrih delavcov, razumnih gospodarjev, mirnih sosedov, poterpežljivih zakonskih, staršev, ki jim je skerb za zveličanje njih otrok; cerkev dobrih udov; Bog pravičnih častivcov; naš zveličar zvestih naslednikov, in zveličani duhovi prihodnjih sodeležnikov svojega zveličanja. Moja dolžnost je in u mojih rokah je pomagati, da se vse to na noge spravi in vtemeli. Alj taj ni vredno ves čas in vse moči na to oberiniti, da vsim tem ljudem postrežem in vse to spolnim, kar oni od mene tako imenitnega pričakujejo.

Učitelj sem; to je:

Bog me je poklical, da sem, tako rekoč, vidni angel varh otrokom, ki so mi zročeni. Kakor svetim angelom, tako je tudi meni zapovedal, za zveličanje ljubih otrok skerbeti in njih, tako rekoč, na rokah nositi, da se s nogo kamna ne doteknejo. Moja služba je tedaj enaka službi angelov varhov. Oni imajo božje ljubljence učiti in jih po potu zveličanja voditi; u to sem tudi jaz poklican. Kar oni nevidno delajo, moram jaz vidno opravljati. Njih učenci so tudi moji učenci. In kdo so ti naši učenci? — Niso otroci pozemeljskih kraljev in knezov; so višjega rodu: Bog, kralj vsih kraljev, večno, neskončno, božje veličanstvo je njih oče; oni so njegovi ljubi otroci. Veliko čast mi Oče skaže, da njegove ljube otroke učim, svoj imeniten rod, svojo veliko vrednost, njega, svojega nebeškega Očeta, spoznavati, da jim presveto voljo in božje kraljestvo oznanujem, ktero jim je pripravljeno od začetka sveta. Po mojih ustih jih hoče učiti; s mojo roko jih hoče k svetosti in zveličanju pripeljati. Kako svet moram pač biti, da bom u božjej roki pripravno orodje toliko otrok posvečiti!

(Konec sledi.)

Kosilice slēpe babice.

(Svobodno iz laškega poslovenil G. Somer.)

(Dalje.)

Perva kosilica.

Med zeleno goščavo vertička je bilo že na gomilice malih, lepih vijolic od ranoživnega sonca razcvetlenih. Otročiči so jih že o ranem syitu nabirali. Natrosijo jih po mizi, da bi babica njih dober duh uživljali. Bilo je, kakor da bi ljubi otročiči bili vganili, ko je babici pogled vzelo, za ostale čutila veselja in vžitka omisliti. Cecilio so učili mati čokolado kuhati. To je bilo za-njo skerbno delo. Zjutraj ji rekó babica, da si niso nigdar tako dobre čokolade vzeli, kakoršno ona kuha; to slišati, Cecilii od veselja serce poskakluje. Lovorencia in Ljuboslav spremljevata sestrico.

Lovorencia nese dve ocverte vrežnici (Schnitten) v ponovci, Ljuboslav pertič, kojega prav lepo na babčino posteljo prostre. Vsi se okoli nje vsedejo, dopadlo jim je, da babici jed jako dobro diši. Mati reče jim: po kosilici pri babici ostanite, in jim kratek čas delajte, dokler da jaz druga hišna opravila oskerbim. Da so jim mati to naročili, otroke močno veseli in jim serce da; — nekako ponosno grejo in tako berhko gostijo (govorijo), da so babici celo uro prav vesel in kratek čas delali.

Ko je otrokom beseda že pošla, počno babica: otročiči moji, kar vi meni dobrega skazujete, vaše prizadevanje mene razveselovati, je meni jako drago in ljubo; kaj pa bodem jaz vam za to storila? Otroci so radi veseli, tovaršija stare ženke bo vam pa malo všeča, ki je že bolj nasvoja.

Lovor. Ni taka, draga babica, jaz vas zagotovim, da smo prav radi s vami. Ako hočete, še bolj nas morete veseliti.

Bab. Kako bi mogla jaz to storiti?

Lovor. Povejte nam kakoršnih si bodi pravlic; ko bi vi vedeli, kako mi povesti dopadejo!

Ljub. To se vė da, ljuba babica; pa še več, če bi vi hotli in prav dobro in lepo povedali mi, kar bi rad vedel, bi jaz jako zadovoljen bil.

Bab. Prav rada, prijatliči moji; na vaše vprašanje bodem odgovorila; spomnila bodem se premišlovaje lepih povestic in basnic, ki bodo vam gotovo dopadle in fletne zdele se. Obljubim vam dones ves čas na to misliti.

Otročiči vsi veseli te obljube, zahvalijo se babici vsi vkup ter njej roko poljubijo. V tem pridejo mati in pošlejo hčeri njujne naloge učiti se. Ljuboslavu pa privolijo, da gre v vertiček si kratek čas delat. Sama snaha je pri njih ostala. Babico veseli spoznavljati pridnih in pokornih vnukov; oni so svoje snahi rekli: ti imaš prav blage otročiče, to je tvoje drago, to je tudi moje veselje! Kako velik je moj dolg za to, ko ti in tvoji ljubi mali s meno tako lepo ravnate. Serce me zaboli, če pomislim, da nič dobrega ne morem za to storiti, kar vi meni činite, da sim vseskoz za nič pri vašej hiši.

Ne govorite tega, ljuba moja mati! Jaz vse drugače mislim, vi ste prav koristni. Imam toliko opraviti pri hiši, da nimam dovolj časa na svoje otroke gledati, kakor bi rada. Vse hišne dela le na-me pridejo; nemam taj časa otroke podučevati; zatorej so mi že nekaj zaostali. Še malo reči prav zastopijo, še ne znajo prav in gladko govoriti, ter se prav odrezati. Sada pride versta na vas, da jim dušne moči zbudite in dalej razvijate, da v njene serca zasadite tiste lepe in zlate nauke in resnice, ki so jako imenitne za celo življenje. Da bi se pa rajši in lažje učili, glejte, da bote tako podučevali, da lahko in prav zastopijo. Vtegnili bi se učiti od vas, kakor je njih rajni oče počel, krepkosti ali čednosti, ktere vsakega človeka osrečijo. Gospa babica prevzamejo s veseljem to imenitno naročilo; vedeti, na to vižo svoje hčeri v prid služiti, to serčno radi storijo; zakaj davno so že želeli in mislili, v djanju pokazati, da svojo snaho ljubijo in da bi jej tudi radi kej poverili.

Den je prav dobro minul. Ljuba dedica pozabijo v srédi svoje nove družine svojo bolehljivost; mili glasovi malih napévajo njih ušesa, nježne rokice jih objemajo, in urne nogice jim strežejo, to veseli jih in tolaži.

(Dalje sledi.)

Drobtinčice.

* Kardinal knezoškof Vratislavski (Breslau), gosp. baron Diepenbrock, je uložil za borne učitelje svoje škofije 10,000 fl. srebr. Obresti, ki jih bode ta imenitna istinga (kapital) vsako leto nesla, se imajo razdeljiti med pridne in borne učitelje. —

* Kakor pri nas, ravno tako je tudi na Hervatskem bila in je še velika težava in zmešnjava zastran šolskih knjig. Verli, slavno znani slavjanski spisatelj in c. k. šolski svetovavec, gosp. Dr. Štepan Iliasević, si na vso moč prizadeva, tej potrebi in težavi konec storiti. On je nemške šolske knjige izročil znanim učenim gospodom, da jih na ilirsko prestavijo. To se je bilo zgodilo. Potem je sklical komisio, da naj ona te knjige pretrese u jezikoslovnem in pedagoškem obziru. Tako bodo hervatske šole skoraj dobile početnico alj abednika (Fibel), slovniško čitanko (Sprach- und Lesebuch) in računico (Rechenbuch). Veselilo bode tudi vse slišati, da se bode že u „početnici“ in „slovniškej čitanki“ nekaj tudi pridalo s cirilico tiskanega. — Razun tih od komisije pregledanih knjig, je gosp. Dr. Štepan Iliasević sam sestavil „čitanko“ za višji razred in je prenaredel „spisovnik“, ki se ravno u Terstu tiska. Tako bodo ljudske šole na Hervatskem in Slavonskem kmalo dobile potrebne knjige in potem lahko se razvijale in napredovale. Bog daj srečo našim bratom in sosedom! —

* Na Celovskej realki se slovenski jezik uči. Vsi rojeni Slovenci morajo taj nauk poslušati in se učiti, svoj materni jezik gladko in čisto govoriti in pravilno pisati; kar je malokdo še clo med učenimi Slovenci znal. Neslovincov se pa tisti slovensko učijo, katerih starši alj reditelji se za to oglasijo.

Rojenih Slovincov je vsih vkup 24, rojenih Neslovincov, kteri slovenski nauk poslušajo, je 76.

Med šolskimi pripravniki je rojenih Slovincov 7, rojenih Nemcov, ki se pa slovensko uče, je tudi 7. —